נטילת תרופות בשבת

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

גמ' שבת נג:

לא דגמר מכה ומשום תענוג ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין אי הכי אדם נמי אדם נראה כמיקר א"ה בהמה נמי נראה כמיקר אין מיקר לבהמה ולבהמה מי גזרינן והתניא היתה

משום שחיקת סממנים. במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן: אין מיקר לבהמה. אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים: ומי גזרינן. במקום פסידא

טור ובית יוסף סי' שכח

[א] כל רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה משום שחיקת סממנים א]: **[ב(א)] אבל כל**

[א] **כל רפואה** אסור לעשות בשבת. מתבאר מתוך הדינין שיבואו בסימן זה וגם ממה שכתב בסימן הקודם לזה החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ: **והא** דאסרינן לעשות כל רפואה בשבת פשיטא דלאו בחולה שיש בו סכנה היא שהרי מחללין עליו את השבת, וגם אין לומר דבחולה שיש בו סכנת אבר קאמר שהרי אפילו מלאכות דרבנן עושין לו על ידי ישראל וכמו שיתבאר (קא.) וחולה שאין בו סכנה כלל על ידי גוי מיהא עושין לו צרכיו. הילכך על כרחך לומר דבים בו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא היא דכל כהאי גוונא אין מתירין אפילו שבות דדבריהם ואפילו על ידי גוי ולא עוד אלא אפילו דברים א*] שאין בהם משום מלאכה גזרו משום שחיקת סמנין כך הם דברי הרב המגיד בפרק כ' (ה"י) והר"ן בפרק שמנה שרצים (לט: ד"ה ומהא, ד"ה ונמלאת) וכך הם דברי הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' ערב):

משנה שבת קט:

נמי לא קשיא הא דאישתהי הא דלא אישתהי: **מתני'** אין אוכלין איזביון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב אברתה בר המג איזביון אברתה בר

בגמרא: שאינו מאכל בריאים. ומוכחא מלתא דלרפואה אכיל ליה: אבל אוכל הוא את יועזר. שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין: ממי דקלים. מפרש בגמרא: וכוס עיקרין. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים ובגמרא מפרש ליה: מפני שהן לירוקה. לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים: לצמאו. אם אינו חולה:

שמירת שבת כהלכתה פל"ד הערה עז

מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דרק אם עצם איחור הרפואה תגרום לו נזק, או אם התחיל לפני שבת וההפסקה תגרום לו נזק, או שהרפואה היא רק בשמונה ימים רצופים אשר מוכרח להיות שבת ביניהם, כי אז מותר, עכ"ד. ועיין בהא

אגרות משה או"ח ח"ג סי' נג

שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משך עשרה ימים רצופ׳ן ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליקח בשבת. הנה לכאורה לא מובן צד ספק ההיתר בזה אלא דאולי מצד הפסדו הגדול

ספר החיים להגר"ש קלוגר עמ' תס

כל אוכלים ומשקין וכו'. הנה מרגלא בפומא דאינשי לומר דאם כבר התחיל לעסוק ברפואות קודם השבת מותר לו לעשותה אפילו בשבת, ואם לא התחיל בחול אין לו להתחיל בשבת. והנה לא נודע מנין יצא להם זה. ונראה דלמדו זה מדין רטיה דמבואר לעיל [סכ"ה] דאסור להחזיר רטיה, ומבואר בתוספות שם [עירובין קב,ב ד"ה מחזירין רטיה] ובמג"א כאן [ס"ק כו] דליתן לכתחלה אסור בלאו הכי מכח שמא יבוא לידי שחיקת סממנין, אך להחזיר לא שייך שחיקת סממנין, לכך אסור מכח שמא ימרח. וא"כ מוכח דהיכא דכבר היה על מכה לא שייך חשש שחיקת סממנין, רק שמא ימרח. ולפי זה ברפואה שהוי דרך אכילה ושתיה לא שייך חשש שמא ימרח, רק דאסור מכח חשש שחיקת סממנין, ולפ"ז היכא דלא הוי בתחלה לא שייך חשש

עירובין קב: ותוס'

חייב חטאת: **מתני'** דמחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן אסור: **גמ'** תנו רבנן רטיה שפרשה מעל גבי

מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה. פי' בקונט' גזירה שמא ימרח אבל לשחיקת סממנין ליכא למיחש כיון דמאתמול הוה עילויה וקשה דבפרק במה אשה

משנה שבת קיא.

בזקינה אי נמי בעקרה: **מתני'** החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן וורד בני

מתני' מטבל כדרכו. מאכלו ופתו בחומץ: לא יסוך בהן יין וחומץ. דאין אדם סך אותו אלא לרפואה: אבל לא שמן וורד. לפי שדמיו יקרין ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד: שכן דרכן לסוך בחול. בלא

בית יוסף סי' שכח סעיף לז

כתבתי לעיל (קא: ד"ה כתב הר"ן) שכל הדינים האלו באדם שחושש ואינו נופל למשכב ולא חולה אלא שחושש והוא מתחזק והולך כבריא אבל אם היה חולה שאין בו סכנה הרי אמרו שצרכיו נעשים על ידי גוי ומשמע דאוכל הוא אוכלין המרפאים אותו ולא חיישינן שמא ישחוק סממנין כיון שלא התירו לעשות מעשה הרפואה על ידי ישראל ואפילו על ידי החולה עצמו. ומשמע דכל שאינו חולה כלל מותר

ב"ח סי' שכח ס"ק יז

וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אם הוא חולה שאין בו סכנה אסור ואם אינו חולה כלל מותר לאכלן ולשתותן כן נראה לי פשט הסוגיא בפרק שמנה שרצים אבל בית יוסף כתב דאם הוא חולה שאין בו סכנה מותר לאכלן ולשתותן על ידי גוי המאכילו והמשקהו ותימה הוא מה מועיל שהגוי מאכילו ומשקהו כיון דהישראל הוא האוכל והשותה הרי עובר על גזירת חכמים שאסור לאדם לאכול לרפואה דברים שאין הבריאים אוכלין אותם והכי משמע בפרק ב' דיום טוב (כב.) בעובדא דאמימר כחל עינא מגוי בשבתא וכו' עד אמר ליה מסייע אין בו ממש ומביאו בית יוסף לעיל (קא: ד"ה ומ"ש רבינו והרמב"ן) אבל והרמב"ן חילק בדבר וכו' אלמא דלא שרי על ידי גוי אלא היכא דלא קא עביד ישראל מעשה אלא מסייע לבד ומסייע אין בו ממש אבל אם ישראל אוכל או שותה לרפואה דברים שאין הבריאים אוכלין אותם הרי הישראל עושה מעשה והגוי הוא המסייע ופשיטא דאסור אם הוא חולה שאין בו סכנה או חושש ומתחזק והולך כבריא ואפילו על ידי גוי אסור ובשלחן ערוך (סל"ז) כתב אבל אם אין לו שום מיחוש מותר וכתב על זה בהגהת שלחן ערוך וכן אם נפל למשכב שרי עד כאן לשונו ורצונו לומר דשרי על ידי גוי ונמשך אחר דברי בית יוסף וליתא כדפרישית: ומ"ש רבינו כל אוכלין

שולחן ערוך סי' שכח

א א [א] **מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא אסור לעשות לו שום רפואה ואפילו על ידי גוי** [ב] **גזירה משום** א) **שחיקת סמנים:**

לז ז **כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן לרפואה אף על פי שהם קשים** **מב** [נט] **לקצת** (ל) **דברים** [ס] **ומוכחא מילתא דלרפואה עביד אפילו הכי שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה** [ס] (ודוקא) **מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא (ואם)** [סא] **[אבל אם]** **אין לו שום מג מיחוש מותר:** הגה **(כה)** [סב] וכן אם **נפל מד** (לא) **למשכב שרי:**

ט"ז על סעיף לז

ופשיטא דאסור, וכן פירש מו"ח ז"ל [ב"ח שם ד"ה כל] דאסור בחולה שאין בו סכנה, וכן עיקר:

מגן אברהם על סעיף לז

ועיין שם בתוספות: **מד** **למשכב שרי.** לאכול ולשתות. ואפילו ישראל אחר מותר לעשות לו דבר שהוא משום שבות, כמו שכתוב סעיף י"ז. ועובדא דאמימר [ביצה כב, א] הוי חולי קצת ולא נפל למשכב, כמו שכתבתי לעיל [ס"ק יב], **דלא כב"ח** [עמוד תקג ד"ה כל]:

פרי מגדים. אשל אברהם

וכן הוא בלבוש [שם] דוקא לרעבו ולצמאו או לתאוה: **מד** **למשכב.** עיין מ"א. עיין ט"ז [ס"ק] כ"ה. ולא הבינותי, דזה אתי שפיר לדיעה ראשונה בסעיף י"ז דחולה שאין סכנה שרי לישראל לעשות שבות, ואמימר דכחיל לעינא על ידי עכו"ם, קצת חולי היה. מה שאין כן לדיעה ב' ג' ד' קשה:

ביאור הגר"א על סעיף לז

שם מהתוספתא סט. ועיין סעיף ל"ח: [סב] [הגה] וכן אם. ואף דברים האסור לבריא מותר לו, כגון מלאכה גמורה על ידי עובד כוכבים, וכל שכן דבר המותר לבריא. תורת האדם [שער המיחוש]:

משנה ברורה סי' שכח סעיף לז

כתב המגן-אברהם דאפילו בבריא גמור אסור: **(קכא) אם נפל למשכב שרי.** פירוש, לאכול ולשתות דברים שאין מדרך הבריאים לאכול. ומסתימת דברי הרמ"א משמע שאין צריך אפילו שיהיה אינו-יהודי מושיט לו, אלא מותר לו ליקח בעצמו, (פט) ואף-על-גב דפסקינן לעיל סעיף יז כדעה ג' דשבות שיש בו מעשה אסור על-ידי ישראל, ואינו מותר כי אם על-ידי שינוי? צריך לומר דשאני התם שמיירי במלאכות דרבנן או בדברים שמחזי כעין מלאכה, אבל הכא דאין בזה משום סרך מלאכה, (ל) דהא לבריא מותר, ורק למי שיש לו מיחוש גזרו משום שחיקת סממנים, בחולה גמור לא גזרו [רדב"ז, וכן משמע בביאור הגר"א בשם תורת האדם להרמב"ן, וכן מצדד להלכה בספר בית-מאיר, עיין שם שהאריך בזה]: **לח** **(קכב) מותר לאכול.** דלאו לרפואה

ביאור הלכה על סעיף לז

בעצמו הסממנים שחוקים שהוכנו מאתמול וליכא הכירא אסור. הארכתי בכל זה לבאר דדעת הרמב"ן וסיעתו [ולפי דברי הרב המגיד גם הרמב"ם סובר הכי] אינו מוסכם ליתר הפוסקים שהזכרתי, ומכל מקום לא נוכל למחות ביד המקילין אחרי שבשולחן-ערוך סתם כוותייהו ומילתא דרבנן הוא, ופשטות הסוגיא דעושין צרכיו של חולה על-ידי אינו-יהודי משמע יותר כוותייהו: * כדי שייגע ויזיע. זה הוא מלשון

ארחות רבינו ח"א עמ' רצ

ב. סיפר לי הגרג"נ שליט"א הוראה ששמע ממרן החזו"א זצוק"ל כל רפואה שצריכים לקחתה ברציפות כמה ימים (אף פחות מז' ימים) מותר להתחיל לקחתה מיד ולהמשיך לקחתה אף בשבת והטעם דרק במיחוש בעלמא אסרו רפואה בשבת משום דיעבור מעצמו אבל במחלה אף שאין בה סכנה לא אסרו לקחת תרופות דחז"ל לא אסרו במקום מחלה, ואם צריך לקחת תרופות כמה ימים א"כ אין זה מיחוש בעלמא רק בגדר מחלה ומותר, ספרתי ע"כ למו"ר והתיר על סמך כן כדלהלן, (עי' סי' שכ"ח).

רמב"ם פכ"ב מהלכות שבת

שכלי שני אינו מבשל: **ז** אין שורין את החלתית בין בפושרין בין בצונן אבל שורה אותו בתוך החומץ. ואם שתהו ביום חמישי וששי הרי זה שורה בשבת בצונן ומניחו בחמה עד שיחם ושותה. כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות: **ח** דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה

המיוסים לר"ן שבת קמ.

דלבלן מיהא איכא, וי"מ דמסתכן דהכא לאו דוקא אלא מלטער מחמת חליו כי הך דהחש ותרווייהו בחולה שאין בו סכנה:

שבת דף קמ.

בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין אסור בצונן מותר למאי עבדי ליה ליוקרא דליבא רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא אתא לקמיה דמר עוקבא א"ל זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא בתלתא יומי אזל אישתי חמשא בשבת ומעלי שבת לצפרא אזל שאל בי מדרשא אמרו ליה תנא דבי רב אדא ואמרי לה תנא דבי מר בר רב אדא שותה אדם קב או קביים ואינו חושש אמר להו לשתות לא קמיבעיא לי כי קא מיבעיא לי לשרות מאי אמר להו רב חייא בר אבין בדידי הוה עובדא ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה ולא הוה בידיה אתאי שאילתיה לרב הונא ואמר הכי קאמר רב שורה בצונן ומניח בחמה כמאן דשרי אפילו למאן דאסר ה"מ היכא דלא אישתי כלל אבל הכא כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבת מיסתכן מיסתמיך ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה